

TA'LIMYI KONSEPSIYALARNING UMUMIY TAVSIFI, MAZMUNI VA MOHIYATI

ОБЩЕЕ ОПИСАНИЕ, СОДЕРЖАНИЕ И СУЩНОСТЬ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ КОНЦЕПЦИЙ

GENERAL DESCRIPTION, CONTENT AND ESSENCE OF EDUCATIONAL CONCEPTS

Mirzaumarova Namuna Erkinjonovna

*Buxoro Xalqaro Universiteti Pedagogika nazariyasi
va tarixi yo'nalishi 2-bosqich magistri*

Annotation: *Mazkur maqolada ta'limiy konsepsiyalarning umumiy tavsifi, mazmuni va mohiyati ko'rib chiqilgan. Unda konsepsiyalarning ta'rifi, rivojlanish bosqichlari hamda ularning pedagogik jarayondagi ahamiyati batafsil yoritilgan. Ta'limiy konsepsiyalar milliy va xalqaro ta'lim tizimlarida qanday aks etishi, ularning zamonaviy yo'nalishlari, xususan, virtual va inklyuziv ta'limning asosiy tamoyillari misolida tahlil qilingan. Maqola ta'limni tizimli tashkil etish, samaradorligini oshirish va o'qituvchilar malakasini yuksaltirishdagi konsepsiyalarning roliga urg'u beradi. Shu bilan birga, milliy ta'lim tizimiga yangi konsepsiyalarni joriy etish bo'yicha takliflar ham berilgan.*

Kalit so'zlar: *ta'limiy konsepsiya, pedagogik jarayon, zamonaviy ta'lim, inklyuziv ta'lim, ta'lim samaradorligi, o'qituvchilar malakasi, ta'lim texnologiyalari, milliy ta'lim tizimi.*

Аннотация: *В данной статье рассматривается общее описание, содержание и сущность образовательных концепций. Подробно описано определение понятий, этапов развития и их значение в педагогическом процессе. Как образовательные концепции отражаются в национальных и международных системах образования, их современные тенденции, в частности, анализируются основные принципы виртуального и инклюзивного образования. В статье подчеркивается роль концепций в системной организации образования, повышении его эффективности и повышении квалификации учителей. При этом прозвучали предложения по внедрению новых концепций в национальную систему образования.*

Ключевые слова: *образовательная концепция, педагогический процесс, современное образование, инклюзивное образование, эффективность образования, квалификация учителей, образовательные технологии, национальная система образования.*

Annotation: *This article examines the general description, content and essence of educational concepts. It details the definition of concepts, stages of development and their importance in the pedagogical process. How educational concepts are reflected in national and international education systems, their modern directions, in particular, the main principles of virtual and inclusive education, are analyzed. The article emphasizes the role of concepts in the systematic organization of education, increasing its efficiency and*

improving the qualifications of teachers. At the same time, proposals are made for the introduction of new concepts into the national education system.

Keywords: *educational concept, pedagogical process, modern education, inclusive education, educational effectiveness, teacher qualifications, educational technologies, national education system.*

KIRISH

Ta'limiy konsepsiyalar zamonaviy pedagogik jarayonlarning negizini tashkil etuvchi muhim tushunchalardan biridir. Ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyoti va ijtimoiy ehtiyojlarni qondirishda strategik rol o'ynaydi. Bu jarayonda ta'limiy konsepsiyalarning asosiy vazifasi – ta'lim mazmunini tizimli, maqsadli va samarali yo'naltirishdir. Ushbu maqolada ta'limiy konsepsiyalarning mohiyati,

ularning mazmuni va ta'lim jarayonidagi o'rni tahlil qilinadi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. Konsepsiya (lotincha conceptio – majmua, tizim) – 1) biror sohaga oid qarashlar, tamoyillar tizimi,

fakt va hodisalarni tushunish, anglash va izohlashning muayyan usuli, asosiy nuqtai nazar; 2) adabiyotda – biror asarning asosiy g'oyasi.[1]

O'zbek tilining izohli lug'atida konsepsiya- Qarashlar, fikrlar yo'nalishi tizimi; fikr yuritish, dunyoni tushunish, anglash usuli deya ketirilgan [2].

Konsepsiya (lotincha conceptio dan) - “muayyan hodisa, jarayonlarga o'zaro bog'langan va bir-biridan kelib chiqadigan qarashlar tizimi; hodisa va hodisalarni tushunish va izohlash usuli; nazariyaning asosiy g'oyasi; umumiy reja, asosiy g'oya”[3].

Ta'limiy konsepsiya esa ta'lim jarayonining umumiy maqsad va vazifalarini aniqlab beruvchi nazariy hamda amaliy asos bo'lib xizmat qiladi. Bu

konsepsiyalar o'quv dasturlari, metodologik yondashuvlar va ta'lim texnologiyalarini shakllantirish uchun asos yaratadi.

Zamonaviy ta'limiy konsepsiyalarni rivojlantirishda ijtimoiy ehtiyojlar, iqtisodiy o'zgarishlar va texnologik taraqqiyot asosiy omillar hisoblanadi. Misol sifatida, inklyuziv ta'lim, ekologik ta'lim va raqamli texnologiyalar asosidagi ta'lim konsepsiyalarini keltirish mumkin. Ta'limiy konsepsiyalarning mazmuni jamiyatning madaniy, iqtisodiy va ilmiy taraqqiyot darajasiga bog'liq holda shakllanadi. Milliy ta'limiy konsepsiyalarda jamiyatning tarixiy an'analari, madaniy qadriyatlari aks etadi. Xalqaro konsepsiyalar esa global muammolar va umumiy rivojlanish maqsadlariga qaratilgan. Misol uchun: Virtual ta'lim konsepsiyasi texnologiyalarni ta'limga joriy etish orqali ta'lim sifatini oshirishni maqsad qiladi

Inklyuziv ta'lim konsepsiyasi barcha bolalar, jumladan, imkoniyati cheklangan shaxslar uchun teng imkoniyatlarni yaratishni nazarda tutadi.

Turli mualliflarning kontsepsiyalari va nazariyalari (kuchli va zaif versiyalari) tarkibini tahlil qilish natijalariga asoslanib, biz ta'lim konsepsiyasining quyidagi bloklarini aniqlaymiz: muammoli (maqsadni belgilash), asosiy (kontsepsiya asosi); mazmunli (tushunchaning mazmuni), amaliy (amaliy). Bloklarning mazmuni (mikdorda

ham, sifatda ham) qurilayotgan konseptsianing o'ziga xos xususiyatlariga qarab farq qilishi mumkin. Keling, ushbu bloklarning mumkin bo'lgan tarkibini aniqlaylik.

I. Muammo (maqsadni belgilash) bloki pedagogik jarayonga (tizimga) qo'yiladigan vazifa, maqsad, vazifalar, fundamental omillar, talablarni o'z ichiga oladi.

II. Asos - kontseptsianing asosi - bular konseptsiani ishlab chiqish uchun zarur shartlar, manbalar, birlamchi taxminlar, postulatlar, aksiomalar, ideallashtirilgan ob'ektni (nazariya ob'ektini) tavsiflovchi umumiy qonunlar, konseptsianing nazariy va uslubiy asoslari. - umumiy va kasbiy ta'limning taniqli nazariyalari, ya'ni konsepsiya qanday asosga asoslanganligi.

III. Konseptsianing tarkibiy bloki, "tanasi" yoki "yadrosi" yetakchi g'oyalar, yondashuvlar, tamoyillar, asosiy konseptual qoidalarni ifodalaydi.

IV. Amaliy (amaliy) blok quyidagilarni o'z ichiga oladi: Pedagogik jarayonni (tizimni) qurish usullari va vositalari. Pedagogik jarayonni (tizimni) amalga oshirish mexanizmlari - buning natijasida jarayon (tizim) amalga oshiriladigan hamma narsa[4].

Ta'limiy konsepsiyalarni amalga oshirishda o'quv dasturlari, darsliklar va o'qituvchilarning kasbiy tayyorgarligi hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Ta'limiy konsepsiyalarning mohiyati va uning ta'lim jarayonidagi o'rni. Ta'limiy konsepsiyalar pedagogik faoliyatni boshqarishning asosiy vositasidir. Ular o'quv jarayonining maqsadini belgilab, ta'limni tizimli tashkil etish imkoniyatini beradi. Bundan tashqari, ta'limiy konsepsiyalar quyidagi jihatlarida o'z mohiyatini namoyon etadi:

- Pedagogik jarayonning samaradorligini oshirish: Har bir ta'lim konsepsiyasi dars berishning yangi metodlarini joriy etishni talab qiladi.

- O'qituvchilar malakasini oshirish: Konsepsiyalar o'qituvchilardan yangi yondashuvlarni egallashni va ularni amaliyotga tatbiq etishni talab qiladi.

- Ta'limni insonparvarlashtirish: Zamonaviy konsepsiyalar bilim olish jarayonida shaxsiy yondashuvni ustuvor deb biladi.

Xulosa. Ta'limiy konsepsiyalarni tizimli ravishda tadqiq etish va ularni amaliyotga tatbiq etish ta'lim sifati va samaradorligini oshirish uchun muhimdir. Milliy ta'lim tizimimizda quyidagi yo'nalishlarni kuchaytirish maqsadga muvofiq:

1. Zamonaviy konsepsiyalarni mahalliy sharoitga moslashtirish.

2. Ta'lim texnologiyalarini kengroq joriy etish.

3. O'qituvchilarning malakasini oshirish dasturlarida yangi konsepsiyalarga alohida urg'u berish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://uz.wikipedia.org/wiki/Konsepsiya>

2. <https://izoh.uz/word/konsepsiya>

3. Современный словарь по педагогике / Сост. Рапацевич Е. С. - Мн.: «Современное слово», 2001. - 928 с.

4. Н. С. Пурышева, Р. В. Гурина. Структура образовательной концепции в педагогических исследованиях. УДК 37.035.41 ББК 74.003